

„OČAKÁVAJ HOSPODINA!“

TEXTY NA TENTO TÝŽDEŇ

Ž 27,14; Rim 8,18–25; Žalm 131; Mat 18,3; Žalm 126; Žalm 92; Mar 16,1–8; 2Pet 1,19

ÚVODNÝ TEXT

Očakávaj Hospodina! Bud' silný! Nech je pevné tvoje srdce. Očakávaj Hospodina! (Ž 27,14)

Dostali sme sa na záver nášho štúdia žalmov v tomto štvrtroku. Počas nášho putovania sme kráčali cestou bázne pred majestátnym Stvoriteľom, Kráľom a Sudcom; cestou radosti z vyslobodenia, odpustenia a zo spasenia, ktoré nám dáva Boh; cestou smútku, bolesti a náreku a cestou slávneho zaslúbenia večnej Božej prítomnosti a očakávania nekonečného uctievania Boha v celom vesmíre. Naša cesta však pokračuje. Žijeme totiž nádejou na príchod nášho Pána, keď sa naplní naša túžba po Bohu. Ak by sme teda mali zdôrazniť nejakú záverečnú myšlienku žalmov, mohla by to byť výzva: „Očakávaj Hospodina!“ Očakávanie na Hospodina nie je nečinné tápanie či zúfale vyhliadanie slávnej udalosti. Naopak, čakanie na Hospodina je činom naplneným dôverou a vierou, ktorá sa zjavuje v skutkoch. Toto čakanie premieňa naše smutné a pochmúrne večery na očakávanie jasného rána plného radosti (Ž 30,6; Ž 143,8). Posilňuje naše srdcia obnovujúcou sa nádejou a Bohom darovaným pokojom. Čakanie nás motivuje usilovne konať dielo, na ktoré nás Boh povolal, a prinášať snopy bohatej úrody z Jeho „misijských polí“ (Ž 126,6; Mat 9,36–38). Čakanie na Hospodina nás nikdy nezahanbí. Naopak, bude bohato odmenené, pretože Hospodin je verný všetkým svojim zaslúbeniam (Ž 37, 7–11.18.34; Ž 71,1; Ž 119,137.138).

OSNOVA LEKCIE

Záverečná lekcia venujúca sa štúdiu Knihy žalmov nás privádza k silnej téme nádeje. Autori žalmov často vyjadrujú rozhodnutie trpezlivo „očakávať na Hospodina“ a na Jeho zásah, keď ukončí pôsobenie zla a nastolí znova vládu lásky a spravodlivosti.

- Žalm 37: Trpezlivé očakávanie na Boží zásah (nedeľa)
- Žalm 131: Očakávanie s dôverou, akú má dieťa k mamičke (pondelok)
- Žalm 126: Očakávanie s dôverou na základe minulých skúseností (utorok)
- Žalm 92: Sobotný deň ako škola dôvery (streda)
- Ž 30,6; Ž 59,17: Dôvera, že po dlhej noci príde „nové ráno“ (štvrtok)

VÝZVA ČAKAŤ

⁷Utiš sa pred Hospodinom, vyčkaj na neho a nerozčuľuj sa nad tým, kto má úspech, a nad tým, kto je zákerný. ⁸Prestaň sa hnevať a zanechaj zlosť! Nerozčuľuj sa, vedie to len k zlému! ⁹Ved' ničomníci budú vyhubení, ale tí, čo očakávajú Hospodina, budú vlastníť krajinu. (Ž 37,7–9)

Túžobne som očakával Hospodina, sklonil sa ku mne a počul moje volanie o pomoc. (Ž 40,2)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Aké výzvy zaznievajú v uvedených textoch?

Ž 27,14

Ž 69,7

Ž 37,7–9.34

Gal 5,5

Ž 39,8

Rim 8,18–25

Ž 40,2

Čakanie patrí medzi tie faktory, ktoré do nášho života prinášajú najviac stresu. Bez ohľadu na to, kto sme, kde žijeme a v akej situácii sa nachádzame, každý z nás musí občas na niečo čakať. Čakáme viac či menej často – v obchode, v zápche alebo u lekára na výsledky komplikovaného vyšetrenia. Nič z toho nie je príjemné.

Ako je to s čakaním na Boha? Obraz čakania (očakávania) na Hospodina sa nenachádza len v žalmoch, hojne sa s ním stretávame v celej Biblii. V kontexte čakania sa často stretávame s dôležitým konceptom „vytrvalosti“. Vytrvalosť je naším najvyšším záväzkom, ktorý spočíva v odmietnutí obáv, sklamaní a rizika, že Boh nebude konať v náš prospech. Oddané Božie dieťa očakáva naplnené istotou. Je presvedčené o Božej vernosti. Je si isté, že na Boha sa dá spoľahnúť a že aj keď sa nám to práve teraz nezdá, On napokon prinesie to najlepšie riešenie každej situácie.

Očakávanie na Hospodina je kvalitatívne odlišné od čakania na autobus či v rade na pokladňu. Je to hlboká túžba po Bohu, ktorú môžeme prirovnáť k silnému smädu v suchej a pustej zemi bez vody (Ž 63,2). Žalmista síce čaká na rôzne požehnania od Boha, ale jeho túžba byť v Božej prítomnosti prevyšuje akúkoľvek inú túžbu a potrebu v jeho živote.

Apoštol Pavol vo svojom Liste Rimanom hovorí, že Boh a celé stvorenie čakajú na obnovu sveta a na požehnané stretnutie Boha a jeho ľudu na konci časov. „Lebo stvorenie túžobne očakáva zjavenie Božích synov.“ (Rim 8,19)

Je to nádherné zaslúbenie!

Kým čakáme na naplnenie veľkých Božích zaslúbení a na stretnutie s Bohom a kým „všetko stvorenie až doteraz spoločne vzdychá a spoločne trpí pôrodné bolesti“ (Rim 8,22), Boh zostáva prostredníctvom Svätého Ducha so svojím ľuďom.

Počas čakania sme povolani vydávať svedectvo (Sk 1,4–8) o pláne spasenia, ktorý vyvrcholí v novom stvorení. Toto nové stvorenie je ono očakávané a konečné naplnenie našich nádejí. Ako spoločenstvo veriacich sme prijali meno „adventisti“, ktoré obsahuje myšlienku nádeje na príchod Krista, ktorého očakávame. Čakáme a vieme, že naše čakanie nie je márne. Kristova smrť a Jeho vzkriesenie pri prvom príchode je zárukou Jeho druhého príchodu.

APLIKÁCIA

- Čo od Boha očakávaš v tomto období tvojho života? Ako sa môžeme naučiť čakať na Božiu odpoveď, najmä keď to, o čo sa vo viere modlíme, sa ešte neuskutočnilo?

POKOJ NASÝTENÉHO DIEŤAŤA

¹Hospodin, moje srdce nie je pyšné, moje oči nie sú hrdé. Nejdem za veľkými vecami ani za tým, čo nemôžem dosiahnuť. ²Radšej som si utíšil a upokojil dušu, ako sa nasýtené dieťa utíši pri matke. Moja duša je ako nasýtené dieťa. ³Izrael, čakaj na Hospodina odteraz až naveky. (Žalm 131)

Čo hovorí úvodný žalm o našom vzťahu k Bohu?

OSOBNÉ
ŠTÚDIUM

Boží ľud žije vo svete, ktorý prináša trápenie, bolesť a pokušenie pre takmer všetkých ľudí. Žalmista je presvedčený, že je Božím dieťaťom a že celý jeho život závisí od Boha. Táto skutočnosť ho naplňa radosťou a privádza ho k vyznaniu, že jeho pýcha nemá žiadnu cenu. Klamstvo pýchy spočíva v tom, že vedie k sebeckvosti a neschopnosti vnímať čokoľvek iné. Pyšní sú preto zaslepení voči realite Boha, ktorý ich prevyšuje.

Spravodliví však pozdvihujú svoje oči k Bohu (Ž 123,1.2). Uznanie Božej veľkosti ich robí pokornými a oslobodenými od samolúbosti a márnomyseľnosti. Žalmista vyznáva, že sa nepachtí za „veľkými vecami“, ktoré sú pre neho nedosiahnuteľné (Ž 131,1). Tieto výrazy opisujú Božie skutky vo svete, ktoré sú mimo ľudské chápanie. Moderná veda nám ukázala, že aj tie „najjednoduchšie“ veci môžu byť neuveriteľne komplikované a presahujú hranice nášho pochopenia a našej predstavivosti. Vo všeobecnosti platí, že čím viac sa dozvedáme o svete okolo nás, tým väčšie záhady sa pred nami objavujú.

„Nasýtené dieťa“ v Ž 131,2 je mocným obrazom človeka, ktorý v Božej náruči nachádza pokoj a stíšenie. Poukazuje na láskyplný vzťah, ktorý má dieťa so svojou matkou v raných fázach svojho života.

Boh nás zbavuje pýchy a márnomyseľnosti. Túži nás zároveň viesť ďalej, k „pevnému pokrmu“, ktorým je podľa Ježiša „plniť vôľu toho, čo ma poslal, a dokončiť jeho dielo“ (Ján 4,34, tiež Heb 5,12–14). Detská dôvera zobrazená v Žalme 131 sa tak stáva zrelosťou vierou, ktorá bola vyskúšaná ťažkosťami života, obstála a dospela k poznaniu, že Boh je verný svojmu Slovu.

Na konci žalmu sa autor sústreďuje na blaho Božieho ľudu. Sme povolaní využiť našu skúsenosť s Bohom na posilnenie Jeho cirkvi. Naša osobná skúsenosť s Božou vernosťou a dobrotou môže pomôcť tým, ktorých viera neustále prechádza zápasmi. Naše svedectvo o Kristovi môže byť užitočné aj pre našich spoluveriacich, ktorí často potrebujú prežiť novú skúsenosť s Kristom.

■ „Amen, hovorím vám: Ak sa neobrátime a nebudete ako deti, nikdy nevojdete do nebeského kráľovstva.“ (Mat 18,3). Na akú okolnosť Ježiš poukazuje v tomto verši? S čím táto myšlienka súvisí?

APLIKÁCIA

PRINÁŠANIE SNOPOV

¹Ked' Hospodin zmenil údel Siona, boli sme ako vo sne. ²Vtedy sme mali ústa plné smiechu a jazyk plesania. Vtedy sa medzi pohanmi hovorilo: „Hospodin urobil pre nich veľké veci!“ ³Hospodin urobil pre nás veľké veci, radovali sme sa. ⁴Zmeň náš údel, Hospodin, ako riečiská v Negeve! ⁵Tí, čo rozsievajú so slzami, budú žať s plesaním. ⁶S plačom vychádza ten, čo rozsieva semeno; s plesaním sa však vráti a donesie snopy. (Žalm 126)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Čo dáva silu a nádej Božiemu ľudu podľa úvodného žalmu? Čo z toho môžeš aplikovať vo svojom živote?

Hospodinove zázračné vyslobodenia v minulosti sú pre Boží ľud nevyčerpatelným zdrojom inšpirácie a nádeje pre budúcnosť. Minulé vyslobodenia boli také úžasné, že ich môžeme opísať ako splnený sen (Iz 29,7.8). Za zmienku stojí, že ľudia, ktorí chvália Hospodina za Jeho minulé vyslobodenie zo zajatia (Ž 126,1), sú práve teraz sami v zajatí (Ž 126,4).

Minulá radosť zo záchranu sa prostredníctvom piesní sprítomňuje a môžeme ju vnímať ako našu terajšiu skúsenosť. Nové generácie udržiavajú udalosti z biblických dejín živé tým, že skúsenosti svojich predchodcov vnímajú ako svoje vlastné, akoby ich prežili oni sami. Živá viera oslavuje veľké Božie skutky pre našich predchodcov vo viere ako niečo, čo Hospodin urobil pre nás samotných, nie len pre tých, ktorí tu boli pred nami.

Pripomínanie si Božích minulých činov posilňuje a obnovuje nádej, ktorú prežívame. Obraz „potokov na juhu“ (Ž 126,4; Roh.) je mocnou metaforou toho, ako Boh rýchlo a mocne koná v prospech svojho ľudu. Juh Judska bol vyprahnutým púštym regiónom. Rozvodnené potoky sa tu mohli vytvoriť náhle, keď sa vodou naplnili po prudkých lejakoch v období dažďov. Pravidelné každoročné sa opakujúce skoré a neskoré dažde boli kľúčové pre zabezpečenie dostatočnej úrody (5Moj 11,14; 5Moj 28,12). Aj obraz rozsievania v slzách a žatvy s plesaním (Ž 126,5.6) je mocným Božím zaslúbením, ktoré vedie od ťažkej prítomnosti k šťastnej budúcnosti.

Koniec obdobia žatvy bol časom, keď starovekí Izraeliti putovali s úrodou do Božieho chrámu v Jeruzaleme (2Moj 34,22.26). Motív úrody poskytol vtedajšiemu ľudu dôležité duchovné naučenia. Tak ako tvrdá práca pri sejbě a starostlivosti o polia, sady a vinice je odmenená radosťou z bohatej úrody, tak aj súčasné skúšky Božieho ľudu budú na konci vekov korunované radosťou zo spásy. Obraz veľkej žatvy poukazuje na obnovenie Božieho kráľovstva na zemi pri Kristovom druhom príchode (Am 9,13–15; Mat 9,37). Aj tu sa však objavuje téma čakania. Je to ako pri zbere úrody, keď musíme trpezlivo čakať, kým všetko dozrie a my budeme môcť vidieť ovocie a výsledky našej práce.

APLIKÁCIA

- Uvažuj o niektorých obdobiach, keď si jasne a neomylné videl Hospodina pôsobiť v tvojom živote alebo v živote tvojich blízkych. Ako môžeš z týchto skúseností čerpať povzbudenie a nádej v tom, čím prechádzaš práve teraz?

ČAKANIE A BOŽÍ SOBOTNÝ ODPOČINOK

⁵Potešil si ma, Hospodin, svojimi skutkami; plesám nad dielami tvojich rúk.
⁶Aké veľkolepé sú tvoje diela, Hospodin, aké nesmierne hlboké tvoje myšlienky! ... ¹¹Môj roh si vyvýšil ako roh byvola, pomazal si ma čerstvým olejom.
 ... ¹³Spravodlivý prekvitá ako palma, košatie ako libanonský céder. ¹⁴Tí, čo sú zasadení v dome Hospodina, budú prevíť na nádvoriach nášho Boha. ¹⁵Aj v šedinách prinesú plody, zostanú svieži a čerství. (Ž 92,5.6.11.13–15)

Prečítaj si Žalm 92. Ktoré dva aspekty dňa odpočinku sú zdôraznené v tejto „piesni na sobotný deň“?

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

Chvála Boha za veľké diela Jeho rúk (Ž 92,5.6) a vykreslenie spravodlivých prostredníctvom jazyka odkazujúceho na záhradu Eden (Ž 92,13–15) jasne poukazujú na stvorenie, ktoré je prvou pripomienkou soboty v tomto texte. Žalm 92 tiež velebí Hospodina za Jeho víťazstvo nad nepriateľmi ako Boha spravodlivosti (Ž 92,8–16), a tak zdôrazňuje druhý aspekt soboty, ktorým je téma vykúpenia a záchrany (5Moj 5,12–15). Žalm 92 teda vyvyšuje Boha za Jeho stvorenie v minulosti, za súčasné udržiavanie sveta a poukazuje na nádej na konci času, keď Boh ustanoví večný pokoj a poriadok.

Ľudia sa môžu tešiť zo sobotného odpočinku, pretože Boh je „Najvyšší“ (Ž 92,2). Jeho zvrchované postavenie na výšinách Mu dáva bezkonkurenčnú výhodu nad ich nepriateľmi.

Napriek tomu, že je Najvyšší, Hospodin sa ochotne skláňa, aby zachránil tých, ktorí k nemu volajú s prosbou o pomoc. Hospodinovo dielo stvorenia a najmä vykúpenie tohto stvorenia by malo inšpirovať ľudí, aby uctievali Boha a milovali Ho. Veď napokon, život v padlom stvorení bez nádeje na vykúpenie nie je nič, z čoho by sme mali byť nadšení. Milujeme, trpíme a umierame. Malo by to všetko nejaký zmysel, keby neexistovala žiadna nádej? Preto oslavujeme a vzdávame Hospodina nielen ako nášho Stvoriteľa, ale aj ako nášho Vykupiteľa. Odkaz na „čerstvý olej“ vyjadruje žalmistovu obnovenú oddanosť slúžiť Bohu ako Jeho znovuzasvätený služobník (Ž 92,11). Pomazanie olejom bolo symbolom posvätenia vyvolených ľudí v národe – kňazov a kráľov (2Moj 40,15; 1Sam 10,1). Napriek tomu si žalmista na opísanie svojho pomazania vybral nezvyčajné hebrejské slovo *balal*, ktoré obvykle neodkazovalo na pomazanie Božích služobníkov. Označuje skôr „miešanie“ oleja s inými časťami obete (2Moj 29,2; 3Moj 2,4.5). Žalmistovo jedinečné použitie slova *balal* naznačuje, že autor chce samého seba priniesť ako živú obeť Hospodinovi a zasvätiť Mu svoje celé ja (Rim 12,1).

Nemalo by nás prekvapiť, že myšlienky o zasvätení nachádzame práve v žalme venovanom sobote. Veď sobota je znamením, že Hospodin posväcuje svoj ľud (2Moj 31,13). Obrazy paliem a cédrov Libanonu predstavujú Boží ľud, ktorý rastie vo viere a naplno oceňuje Božiu lásku a úžasné zámery, ktoré má Boh so stvorenstvom. Sobota je znamením večnej zmluvy Hospodina s Jeho ľudom (Ez 20,20). Preto je sobotný odpočinok pre Boží ľud nevyhnutný. Posilňuje ho, aby s dôverou čakal na Hospodina, ktorý napokon naplní všetky zaslúbenia vyplývajúce z Jeho zmluvy (Heb 4,1–10).

■ Prečítaj si ešte raz Žalm 92. Aká nádej je v texte zdôraznená? Ako môže byť toto zaslúbenie pre nás povzbudením už tu a teraz?

APLIKÁCIA

PLESANIE, KTORÉ PRICHÁDZA RÁNO

Jeho hnev trvá chvíľku, jeho milosť však po celý život. Plač môže trvať do noci, s ránom však prichádza plesanie. (Ž 30,6)

Ja však budem ospevovať tvoju silu, za rána budem plesať nad tvojou milosťou, lebo si mi bol pevnosťou, útočiskom, keď mi bolo úzko. (Ž 59,17)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Prečítaj si Ž 5,4; Ž 30,6; Ž 59,17; Ž 92,2,3; Ž 119,147; 2Pet 1,19 a Zj 22,16. Prečo práve ráno symbolicky zobrazuje čas božského vykúpenia?

Ráno je v žalmoch zvyčajne časom, keď sa očakáva Božie vykúpenie. Ráno zjavuje Božiu priazeň, ktorá končí dlhú noc zúfalstva a problémov (Ž 130,5,6). V Žalme 143 Božie vyslobodenie obráti súčasnú temnotu smrti (Ž 143,3) na svetlo nového rána (Ž 143,8) a pobyt v hrobe (Ž 143,7; „v jame“; Roh.) zmení na sprevádzanie „po rovnej zemi“ (Ž 143,10).

Prečítaj si text Mar 16,1–8. V čom je toto ráno pre nás také dôležité?

Ráno vzkriesenia Ježiša Krista otvorilo cestu pre večné ráno Božej spásy pre všetkých, ktorí veria v Jeho meno. Ježišovi učeníci naplno prežili moc zaslúbenia, ktoré zaznieva v Žalme 30: „Plač môže trvať do noci, s ránom však prichádza plesanie.“ (Ž 30,6) Bolo to vtedy, keď sa stretli so vzkrieseným Kristom. Len vďaka Božej priazni a Jeho bezpodmienečnej láske sa náš plač premení na radosť (Ž 30,6,8).

Ako ranná hviezda (zornička) ohlasuje narodenie nového dňa, tak viera ohlasuje novú realitu večného života v Božích deťoch (2Pet 1,19). Ježiš je nazývaný „jasná ranná hviezda“ (Zj 22,16), ktorú netrpezlivo očakávame, aby nastolila Jeho kráľovstvo, v ktorom už nebude noc, zlo a smrť (Zj 21,1–8.25). Veď práve takéto kráľovstvo očakávame viac ako čokoľvek iné, keď hovoríme o čakaní na Hospodina. A takéto čakanie určite stojí za to.

„Nad Jozefovou otvorenou hrobkou mohol Kristus víťazne vyhlásiť: *Ja som vzkriesenie a život.* (Ján 11,25) To môže povedať len Boh. Všetky stvorené bytosti žijú len z Božej vôle a moci. Ich život závisí od Boha. Od najvyššieho seraфина až po najmenšiu živú bytosť – všetko čerpá život z večného Zdroja. Len ten, ktorý je jedno s Bohom, mohol povedať, že má moc život dať a má moc zase ho vziať. Vo svojej božskej prirodzenosti mal Kristus moc zlomiť putá smrti.“ (DA 785; CL 507.508)

APLIKÁCIA

- **Hovorí sa, že smrť je zakódovaná v našich bunkách už od narodenia. Pre nás ako padlé bytosti je toto smutné konštatovanie skutočnosťou. Aké zaslúbenie sme mohli prijať vďaka Ježišovmu vzkrieseniu? Prečo nikdy nesmieme zabudnúť, že smrť je pre nás len spánkom?**

PODNETY NA ZAMYSLENIE

V knihe *Cesta ku Kristovi* si prečítajte kapitolu „Vzrast v Kristovi“ (SC 67–75; CK 45–51).

V žalmoch zaznieva zápalistá výzva čakať na Hospodina. „Utiš sa pred Hospodinom, vyčakaj na neho.“ (Ž 37,7) Keď sa nám čkanie zdá ťaživé, neisté a osamelé, spomeňme si na učeníkov v deň Ježišovho nanebovstúpenia (Sk 1,4–11). Ježiš bol vzatý do neba pred ich očami, zatiaľ čo oni boli ponechaní na zemi, aby čakali, kým sa v nejaký neznámy budúci deň vráti. Kto kedy zažil intenzívnejšiu túžbu prijať Božie požehnanie ako učenici v ten deň? Túžili, aby mohli byť s Ježišom. Dostalo sa im však poučenia, aby čakali na Otcovo zaslúbenie a na Ježišov návrat. Mohlo by sa nám zdať, že učenici budú naplnení zúfalstvom a sklamaním. Opak bol však pravdou. Vrátili sa do Jeruzalema a urobili presne to, čo im Ježiš prikázal – čakali na dar Svätého Ducha a potom s mocou kázali svetu evanjelium (Sk 1,12–14, Skutky 2).

Očakávať na Kristov príchod by nebolo možné, ak by v nás nevykonával svoje dielo prostredníctvom Svätého Ducha. Akékoľvek ľudské nadšenie neobstojí v skúškach a nevydrží trpezlivo čakať. Na to sme príliš krehkí. Jediný spôsob, ako môžeme vytrvalo čakať na Kristov návrat, spočíva v zotrúvaní v Ježišovi Kristovi. Teda mať s Ním osobný vzťah. „Ak teda Kristus prebýva v našich srdciach, bude v nás pôsobiť, aby sme aj chceli, aj konali nad svoju dobrú vôľu (Fil 2,13). Budeme pracovať, ako on pracoval, budeme prejavovať toho istého ducha. Ak ho teda budeme milovať a zostaneme v ňom, budeme *všestranne vrasť do Toho, ktorý je hlavou, do Krista* (Ef 4,15).“ (SC 75; CK 51) Počas nášho čakania na Pána môžeme v žalmoch nachádzať pokoj a povzbudenie. V našich modlitbách a piesňach sa každodenne môže stretávať naše srdce s Božím srdcom.

NÁMETY NA SPOLOČNÉ UVAŽOVANIE

1. Prečo je v našom duchovnom živote čkanie dôležité? Akú skúsenosť mali s čakaním niektorí z biblických hrdinov viery? Ako čkanie očistilo a posilnilo ich vieru? (Rim 4,19–22; Hebrejom 11)
2. Čo stojí na konci nášho čakania? (Ž 37,34–40). Čo očakávame, že sa stane, keď všetko dospeje k svojmu koncu? Akú nádej nachádzame v týchto textoch napríklad v súvislosti so spravodlivosťou, ktorej je v našom skazenom svete tak bolestne málo?
3. Dalo by sa povedať, že mŕtvi už nečakajú? Aká je ich skúsenosť? (Kaz 9,5) Skončilo sa ich čkanie na Ježiša? Akú nádej si môžeme vziať z odpovede na túto otázku?